

ขมิ้นอ้อย

1. ชื่อสมุนไพร ขมิ้นอ้อย (KHAMIN-OI)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Curcuma zedoaria* (Berg) Roscoe ชื่อวงศ์ Zingiberaceae
3. ชื่อท้องถิ่น ขมิ้นชัน ขมิ้นหัวชัน (ภาคเหนือ), แอ้วดำ (เชียงใหม่), Rose turmeric
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ขึ้นเป็นกอ

เหง้า สีเหลืองนวลกลื่นคล้ายการบูร กาบใบเรียงสลับและโอบซ้อนกัน ชูเหนือดิน เป็นลำต้นเทียมสูงประมาณ 1 เมตร

ใบ เป็นใบเดี่ยว มี 4-6 ใบ เรียงสลับ รูปขอบขนานหรือรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง 8-10 เซนติเมตร ยาว 20-40 เซนติเมตร ปลายแหลมถึงเรียวแหลมโคนรูปลิ้น ขอบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนนุ่ม ก้านใบยาว ประมาณ 5 เซนติเมตร ลิ้นใบมีขนครุย

ดอก ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกจากเหง้า รูปทรงกระบอก ก้านช่อยาว 9-12 เซนติเมตร ใบประดับเรียงซ้อนกัน ขอบเชื่อมติดกันจากโคนขึ้นมาเกือบกลางแผ่น กลีบเลี้ยงสีขาวอมเขียว โคนติดกันเป็นหลอด ปลายหยัก 3 แฉก กลีบดอกสีขาว ส่วนที่เป็นหลอด ยาว 2.5-3 เซนติเมตร ปลายหลอดแยกเป็น 3 แฉก รูปขอบขนาน ปลายแฉกสีชมพู ปลายคุ่มมีติ่งหนามและขน แฉกข้างขนาดเท่ากัน ปลายมน เกสรเพศผู้เป็นหมันที่เปลี่ยนแปลงเป็นกลีบปาก รูปไข่กลับ ปลายเว้าตื้น สีเหลืองอ่อนและมีแถบเหลืองตรงกลางตามยาวแผ่น เกสรเพศผู้เป็นหมันที่เหลือ รูปขอบขนาน ปลายมน สีเหลืองอ่อน เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์มี 1 อัน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 6 มิลลิเมตร อับเรณูสีขาวที่โคนอับเรณูมีเดือยโค้ง รั้งไข่อู้อยู่ใต้วงกลีบมี 3 ช่อง แต่ละช่องมีออวุลมาก

ผล แบบผลแห้งแตก รูปไข่

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

เหง้าหลักและเหง้าแขนง หั่นตามขวางหรือเฉียง

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ตำราสรรพคุณยาไทยว่าขมิ้นอ้อยมีรสผัดเผื่อน สรรพคุณแก้ครันเนื้อครันตัว สมานลำไส้ แก้กะดูขาว และขับปัสสาวะ เป็นต้น

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

8. สารสำคัญ

น้ำมันอ้อยมีองค์ประกอบเป็นน้ำมันระเหยง่าย (volatile oil) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 4 และมีสารกลุ่มเคอร์คูมินอยด์ ได้แก่ ดีเมทอกซีเคอร์คูมิน (demethoxycurcumin) เคอร์คูมิน (curcumin) และบิสเดสเมทอกซีเคอร์คูมิน (bisdemethoxycurcumin)

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

น้ำมันอ้อยเป็นพืชพื้นเมืองของอินเดีย และปลูกกันแพร่หลายในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่ดอนน้ำไม่ท่วมขัง
- ภาค ทั่วทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์พืชบ้านทั่วไป

12. การขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์ด้วยการใช้เหง้า 1 หัว เมื่อถึงฤดูขุดขมิ้นชัน เราจะต้องเก็บหัวพันธุ์โดยการขุดแต่ไม่ต้องล้างน้ำเก็บใส่ภาชนะโปร่ง แล้วเอาไปปลูกทำพันธุ์ เก็บไว้ในที่ร่มอากาศถ่ายเท ก่อนปลูกควรชุบน้ำยาฆ่าเชื้อรา และยาฆ่าเพลี้ยเพื่อป้องกันเพลี้ย และอาจจะติดมากับหัวพันธุ์ได้

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก นิยมปลูกในฤดูฝนช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม
- การเตรียมดิน โดยการไถแปร หรือยกร่องกว้างประมาณ 1 เมตร มีร่องทางเดิน และร่องระบายน้ำ 50 เซนติเมตร ความยาวของแปลง แล้วแต่ละพื้นที่ หว่านปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักบนแปลงคลุกเคล้ากับดินให้ทั่วแปลง
- วิธีการปลูก เมื่อเตรียมแปลงเรียบร้อยแล้วนำหัวพันธุ์ที่เตรียมไว้มาฝังบนแปลงห่างกัน 30 เซนติเมตร ระยะแถว 50 เซนติเมตร ฝังหัวลงไปประมาณ 5 -10 เซนติเมตร แล้วกลบดินคลุมด้วยฟาง หรือหญ้าแห้ง รดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ ประมาณ 1 – 2 เดือน ขมิ้นอ้อยจะเริ่มงอกหน่ออ่อนขึ้นมาเป็นต้นใหม่

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย หลังจากปลูกได้ 3 เดือน ทำการใส่ปุ๋ยและพรวนดิน และใส่ปุ๋ย 13-13-21 ต้นละ 1 ช้อนโต๊ะ พร้อมกับการกำจัดวัชพืช
- การให้น้ำ ควรให้น้ำสม่ำเสมอแต่ไม่ให้น้ำขัง หัวจะเน่าได้ หรือถ้าปลูกฤดูฝนสามารถปล่อยตามธรรมชาติได้
- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดิน และทำประมาณ 2 – 3 ครั้ง ของอายุขมิ้นอ้อย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู ขมิ้นอ้อยไม่ค่อยมีโรคและแมลงศัตรู เพราะป้องกันโรคเน่าไว้ก่อนปลูกแล้ว

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว ขมิ้นอ้อยจะเริ่มเก็บเกี่ยว ตั้งแต่เดือนธันวาคม – เมษายน
- วิธีการเก็บเกี่ยว โดยการขุดด้วยแรงงานคน จะขุดช่วงโคนต้นขมิ้น ระวังไม่ให้โคนหัวแล้วจัดขึ้นมา สลัดดินออก เพื่อส่งแปรรูปต่อไป
- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อได้หัวขมิ้นอ้อยมาแล้ว นำมาล้างน้ำให้สะอาด นำมาหันให้บาง ๆ นำตากแดดที่ประมาณ 4 – 5 วัน ก็จะแห้ง แล้วนำไปอบอีกครั้งจนแห้งสนิท
- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้ขมิ้นอ้อยแห้ง บรรจุถุงมัดปากส่งจำหน่ายต่อไป หรือใส่กระสอบโปร่ง ๆ เก็บไว้ในห้องที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี

16. การจำหน่าย

- เหง้าขมิ้นอ้อยสด ราคาประมาณกิโลกรัมละ 15-40 บาท
- เหง้าขมิ้นอ้อยแห้ง ราคาประมาณกิโลกรัมละ 150-200 บาท
- เหง้าขมิ้นอ้อยผง ราคาประมาณกิโลกรัมละ 200-300 บาท